

הרב משה גרינהוט

ירושלים

שלוש חנוכות הן

תמצית: חנוכת המשכן כוללת שלוש חנוכות: חנוכת הבנין. חנוכת עבודת הכהנים. וחנוכת הנשיאים. לחנוכות אלו תוצאות שונות בהתגלות ה'. העיון בציווי על חנוכות אלו וביישומם, פותח פתח להבנת הדרך השכיחה בחז"ל בתיארוך ימי המילואים והיום השמיני כקודמים להקמת המשכן. עיון בשנים מפרטי ראשית המשכן, המשיחה בשמן המשחה, והקרבת התמיד, משלימים את הבנת חז"ל.

סיפור סיום בנין המשכן וחנוכתו נאמר בתורה בשלוש מקומות: בפרשת פקודי, בפרשיות צו-שמיני ובפרשת נשא. בכל מקום החנוכה שונה, הן בפרטי המעשים והן בתוצאת החנוכה. מבין החנוכות רק על אחת נאמר זמנה בפירוש: בפרשת פקודי נאמר (מ ב) בַּיּוֹם-הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶתֶד לַחֹדֶשׁ, את זמנן של שאר החנוכות ניתן לקבוע בהתאמת הפרטים שזכרו בהם עם החנוכה המפורשת שבפקודי. בנוסף השם 'חנוכה' מופיע רק ב'חנוכת המזבח' שבפרשת נשא. בשאר המקומות לא נתנה התורה שם לאירוע.

א. החנוכה הראשונה - השלמת המשכן והקמתו

בפרשת פקודי הציווי מתחלק לשנים, תחילה הקמת המשכן -

(ב) בַּיּוֹם-הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶתֶד לַחֹדֶשׁ תִּקְיִם אֶת-מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:

(ג) וּשְׁמַתְּ שֵׁם אֶת אַרְוֵן הָעֵדוּת וְסִכַּתְּ עַל-הָאָרֶץ אֶת-הַפְּרָכֶת:

(ד) וְהִבַּאתְּ אֶת-הַשְּׁלֶחָן וְעָרַכְתָּ אֶת-עֲרֹכּוֹ וְהִבַּאתְּ אֶת-הַמִּנְחָה וְהִעַלִּיתָ אֶת-נִרְתִּיהָ:

(ה) וּנְתַתָּה אֶת-מִזְבַּח הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אַרְוֵן הָעֵדוּת וּשְׁמַתְּ אֶת-מִסַּךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:

(ו) וּנְתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד:

(ז) וּנְתַתָּה אֶת-הַכִּיֹּר בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וּנְתַתְּ שֵׁם מַיִם:

(ח) וּשְׁמַתְּ אֶת-הַחֹצֵר סָבִיב וּנְתַתְּ אֶת-מִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:

ואח"כ משיחתו -

וּלְקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְהִיָּה קֹדֶשׁ:

(י) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְהִיָּה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים:

ויא) ומשחת את הפיר ואת פנו וקדשת אתו

[בנוסף נצטוו על משיחת אהרן ובניו. ראה להלן פרק ז].

מה שאירע בפועל בפרשת פקודי מתואר כך

ויהי בתוך הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן:

ויקם משה את המשכן... ויכל משה את המלאכה:

בתיאור זה לא מופיעה משיחת הכלים כנעשית, אלא מיד אחרי שמושה כילה את המלאכה התורה מתארת את התוצאה של מעשי משה - השראת השכינה ע"י הענן

(לד) ויבס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן:

(לה) ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יקוק מלא את המשכן:

(לו) ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם:

(לז) ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו:

(לח) כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם:

אם כן, חנוכה זו היא הקמת המשכן וכליו על מקומם והעבודה הראשונה בהם, והתוצאה שלה היא השראת השכינה ע"י הענן מיידית על המשכן והנחיית המסעות על פיו.

ב. החנוכה השנייה - חנוכת העבודה

תחילתה בשבעת ימי המילואים 'כי שבעת ימים ימלא את ידכם'. משם מגיע היום השמיני שמכוון לאירוע אחר - ההתכוננות לראיית כבוד ה'.

ויאמר אל אהרן קח לך... ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו... כי היום יקוק נראה אליכם:

ויקחו את אשר צנה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני יקוק:

ויאמר משה זה הדבר אשר צנה יקוק תעשו וירא אליכם כבוד יקוק

כשהושלם סדר הקרבנות בירכו משה ואהרן את העם מתוך הקודש, ונראה כבוד ה' אל העם בירידת האש

ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד יקוק אל כל העם:

ותצא אש מלפני יקוק ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים וירא כל העם ויראו ויפלו על פניהם:

חנוכה זו היא חנוכתה של העבודה לפני ה' - המוכשרים בה הם הכהנים הבאים לפני ה' וכולה נעשית באהרן ובניו, ותוצאתה היא התגלות חד פעמית של ה' באש האוכלת את העולה ואת השלמים.

ג. החנוכה השלישית - חנוכת המזבח בקרבנות הנשיאים

חנוכה זו - בניגוד לקודמות - נעשתה ביוזמה של הנשיאים ולא בציווי של ה', עד שמשה שומע מה' 'קח מאתם' ואח"כ נאמרו למשה הוראות בעקבות הקרבת קרבנות הנשיאים לפני המזבח 'נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח'.

היות שחנוכה זו אינה באה בציווי מיוחד אלא ביוזמה של הנשיאים, בהכרח שאין חיסרון מסוים שהיא באה לענות עליו, אלא להיפך, כיון שהוא יום חג ה' בחנוכת המזבח והמשכן, השתתפו הנשיאים במתנותיהם ובקרבנותיהם.

נקודה זו משתקפת גם באופי הקרבנות, שהם כמתנות.

מצות הקרבנות במזבח היא לעולם קרבנות קבועים, ולא קרבנות אקזוטיים ומיוחדים. כך הגדירה התורה כבר בתחילת פרשת ויקרא 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' - מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם'. טעם הדבר, שהקרבנות הן הבאת חיי האדם ומזון נפשו לפני ה', ולכן הן מבוססות על הקשר העקרוני ולא על הפתעות. לעומת זאת, השתתפות במסיבה נעשית לעולם ע"י הבאת מתנות, ומתנות מטבען הינן מתנות שיש בהן ענין והפתעה ולא מתנות רגילות¹. לכן הנשיאים הביאו קרבנות וכלים של חובה שלא ע"פ הדין והדרישה, צורה זו של הקרבה מתאימה לחנוכת המזבח.

חנוכה זו נמשכה שנים עשר יום כמנין הנשיאים, ותוצאתה הגלויה היא הדיבור מתוך אהל מועד ככתוב:

וּבָא מֹשֶׁה אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵת-וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַפְּתָח אֲשֶׁר-עַל-
אָרֶץ הָעֵדֻת מִבֵּין הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי

מהו הדיבור הזה? בפשטות מדובר בדיבור הכללי של ה' עם משה שהתורה מספרת שלעולם נעשה מעל הכפורת מבין הכרובים, אולם חז"ל ראו את תחילת פרשת בהעלתך כתוצאה של חנוכת הנשיאים. נראה שפירשו את 'וידבר אליו' כמתייחס לדיבור הבא שהזכירה התורה, שהוא ציווי המנורה, ומכאן גזרו שציווי המנורה הוא הוא שנאמר למשה בעקבות חנוכת המזבח.

'וידבר אליו' כתוצאת חנוכת המזבח מבוארת ממילא. חנוכת המזבח נאמרה בפרשת נשא אחרי סדר החניה סביב אהל מועד, היא למעשה חנוכת עמידת ישראל מול ה' במקדשו. לכן, הנשיאים כראשי המטות השתתפו בחנוכה זו במתנותיהם לפי טעמם ולא לפי ציווי ה', התגובה של ה' לחנוכה זו היא לאשר את עמידת ישראל לפניו, בדיבור עם משה מעל ארון הברית אשר לפניו חונים ישראל.

¹ במגילה ז ב ביקר אבי" את השולח מנות מדברים המצויים אצל הכל כשיש בידו לשלוח דבר ייחודי.

תוכן הציווי בפרשת המנורה מתאים היטב לכך, שהרי המנורה היא שמשמשת עדות לישראל שהשכינה שורה בישראל. נס 'נר המערבי' הנובע מ'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות' הוא המענה באש לעמידת ישראל לפני ה'.

נמצאו שלש חנוכות -

- **חנוכת הבנין** - סיום המשכן שבו המענה של ה' הוא בענן, כהשלמת בנין המשכן בהשראת השכינה הקבועה בו.
- **חנוכת העבודה** - סיום מילוי ידי הכהנים ועבודתם ומענה ה' בה הוא באש, כקבלת עבודת הקרבנות.
- **חנוכת חניית העם לפני המשכן** - בהשתתפות עם ישראל בחנוכת המשכן והמענה שלה הוא בדיבור ובהמחשת קשר זה במנורה.

ד. זמן החנוכות - פשט המקראות

התורה מציינת את הזמן רק בפרשת פקודי: **בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ**, זמנם של שאר החנוכות צריך להיקבע לפי יחסם לחנכה זו ומיקומם הכללי במקרא. כפי שכבר כתב הרמב"ן על פי פשט המקראות א' ניסן הוא זמן הקמת המשכן, ממנו מתחילים שבעת ימי המילואים, היום השמיני הוא ח' ניסן. על חנוכת הנשיאים כתבו רמב"ן (במדבר ז) ואב"ע (שמות מ ובמדבר ז) כהמשך לדרך הפשט שזמנה הוא ביום השמיני שהוא ח' ניסן [על נקודה זו ראה להלן פרק יא].

משמעותה של דרך הפשט היא שתחילה השלים משה את המשכן וכליו ושכן עליו הענן. אח"כ נפתח חומש ויקרא ודיבר ה' עם משה את פרשיות ויקרא צו, והחל קידוש הכהנים והמזבח. וביום השמיני לו ירדה האש על המזבח החיצון לעיני כל העם. אחרי שנגלה ה' לעיני העם חנכו הנשיאים את המזבח בקרבנותיהם.

סדר החנוכות לפ"ז הוא כשרשרת שבה כל פרט מוביל לפרט האחר - השלמת המשכן מאפשרת את המילואים וקידוש המזבח, וקידוש הכהנים והמזבח מאפשרים את חנוכת הנשיאים.

דרך זו עולה מכמה וכמה מקורות, כלהלן.

1. מסדר המקראות, בו 'ויקרא אל משה וידבר אליו מאהל מועד' ממשיך את הנאמר בפרשת פקודי 'ולא יכול משה לבא אל אהל מועד' לפ"ז נאמרו פרשיות ויקרא צו לאלתר², ואחריהן קרא משה לאהרן ולבניו לשבעת ימי המילואים, וביום השמיני ירדה האש.

² מנין זה הינו לכל המוקדם, כי יתכן שפרשיות ויקרא צו נאמרו רק חודש אח"כ, ואז הגיעו שבעת הימים והיום השמיני נמצא שזמנו בזמן אחר שאינו ידוע. אולם לכל המוקדם אירע היום השמיני בח' ניסן.

2. תמיכה להבנה זו עולה גם מהקבלת הציווי בפרשת פקודי לעשייה בפרשת צו, כנאמר בפקודי

(יב) והקרבת את-אֶהָרֶן וְאֶת-בְּנָיו אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֹת אֶתְּם בַּמַּיִם:

(יג) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהָרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁחַת אֶתְּוּ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכַתַּן לִי:

(יד) וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶתְּם כְּתַנְתָּ:

(טו) וּמִשְׁחַת אֶתְּם כַּאֲשֶׁר מִשְׁחַתְּ אֶת-אֲבִיהֶם וְכַהֲנֹ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשְׁחַתְּם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדוֹרֹתָם:

ובעשייה בפרשת צו

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-אֶהָרֶן וְאֶת-בְּנָיו וַיִּרְחֹץ אֶתְּם בַּמַּיִם:

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת-הַכֹּתֶנֶת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ אֶת-הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת-הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיִּאָּפֵד לוֹ בּוֹ:

(ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת-הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל-הַחֹשֶׁן אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתְּמִים:

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת-הַמְּצַנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל-הַמְּצַנֶפֶת אֶל-מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב נֹר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת-מֹשֶׁה:

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בּוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם:

(יא) וַיֵּץ מִמֶּנּוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כֵּן לְקַדְּשָׁם:

(יב) וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהָרֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:

(יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי אֶהָרֶן וַיִּלְבַּשֵׁם כְּתַנְתָּ וַיַּחְגֵּר אֹתְּם אֲבָנֵט וַיַּחְבַּשׂ לָהֶם מַגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:

והרי הציווי והעשייה שוים 'ורחצת' - 'וירחץ', 'והלבשת' - 'וילבש', 'ומשחת' - 'וימשח', 'וקדשת' - 'לקדשו'. כל מעשים אלו קודמים לשבעת ימי המילואים, אם כן, היום הראשון הוא א' ניסן.

3. גם מבחינה לשונית הפרשה בצו היא המשך של פרשת פקודי, שהרי בעשייה שבסוף פרשת פקודי מסתיים כל חלק בעשיית משה באמירה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת-מֹשֶׁה (פסוקים יט, כא, כג, כה, כז, כט, לב) וכך ממשיכה הלבשת אהרן ומשיחתו להיות מלווה באמירה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת-מֹשֶׁה (ויקרא ח פסוקים ט ויג)³ כציוויי פרשת פקודי. וגם זה יכול לאשר את היותה המשך בזמן של הציווי הראשון.

³ הפרשיות מקבילות גם במנין, שכַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת-מֹשֶׁה נאמר שבע פעמים בפרשת פקודי, ושבע פעמים בפרשת צו.

4. נאמר בפרשת פקודי בציווי ביום־החדש הראשון באחד לחדש תקים את־משכן אהל מועד, ובמעשה ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן: ויקם משה את המשכן, אם כן עד א' ניסן לא הוקם המשכן. היות שהעבודה בשבעת ימי המילואים היתה במשכן הקיים ככתוב 'פתח אהל מועד' הרי שבהכרח התרחשה אחרי שכבר הוקם המשכן. גם האפשרות⁴ שמשה הקים את המשכן ופירקו כל שבעת הימים קשה: א. שהרי נאמר ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ואי אפשר לשבת פתח אהל מועד כשאינן האהל קיים⁵. ב. מה טעם יטרח משה כל כך בדבר שלא נצטוה בו ומשמעות הציווי הפוכה⁶.

5. בפרשת פקודי נאמר ויעל עליו את־העלה ואת־המנחה, בפשטות מדובר על משה, ככל המעשים האמורים קודם. מדוע העלה משה ולא אהרן ובניו? אם מדובר ביום הקמת המשכן שבו עדיין לא נתמלאו ידי הכהנים ברור שמשה הוא המשמש שהרי לא נתכנהו עדיין אהרן ובניו, אבל אם בא' ניסן כבר נתמלאו ידי הכהנים⁷, צריך ביאור למה הקריב משה⁸.

6. האב"ע שמות מ הוסיף ראייה לדרך הפשט. אילו א' ניסן הינו היום השמיני הרי שקרבו בו גם קרבנות ראש חודש, א"כ היתה התורה צריכה להזכיר את הקרבת מוספי ראש חודש, כשם שאמרה 'מלבד עולת הבוקר'⁹.

ה. זמן החנוכות - דברי חז"ל

דרך חז"ל ברוב המקומות¹⁰ - א' ניסן הוא היום השמיני ויום חנוכת הנשיאים, ושבעת ימי המילואים מתחילים מכ"ג אדר. כך נאמר בתו"כ (מכילתא דמילואים).

⁴ יש לפירוש זה סמך מסוים מהמשמעות הלשונית של 'הקים' שמשמעו העמדה קבועה, בכך משותפת ההקמה הפיזית להקמת נדר והקמת מלך. מכאן שהקמת המשכן משמעה קביעותו ולא רק העמדתו הפיזית.

⁵ הקושיא באבן עזרא ורמב"ן. רמב"ן פתרה שפורק המשכן עם עלות השחר, פתרון זה מוותר על 'יומם ולילה' במשמעות של רצוף, ומכוון למשמעות של 'בצורה עיקרית'. מצינו כעיי"ז ביהושע א' והגית בו יומם ולילה' כשהכוונה בכל עת. אולם בהקשר של ישיבה פתח אהל קשה יותר לפרש כך. [מסתבר שבחצר המשכן לא אמור להיות בית הכסא (בעירובין נה ב אסרו ליפנות במחנה ישראל בכלל, אולם מסתבר שדין זה קיים רק אחרי התקדש המחנה בפרשת שילוח מחנות, שהרי בדברים נאמר 'ויתד תהיה לך על אזנך' בקדושת מחנה מלחמה שחז"ל סמכוה לקדושת מחנה ישראל שנתקדשה רק אחרי ציווי שילוח טמאים שבגיטין ס א אמרו שנאמרה בא' בניסן, א"כ שבעת ימי המילואים אינם בכלל], ולכן היציאה המוכרחת מפתח אהל מועד קיימת בכל מקרה. מכל מקום פירוק אהל מועד שאינו מוכרח מעצם הענין אינו כלול בהגבלות המשתמעות מכלל לא 'יומם ולילה'.

⁶ במדבר רבה נשא הוסיפו עוד פירוקים. ונראה שלדעתם הפירוק נובע מכך שאין כאן משכן להשראת השכינה אלא רק משכן כאמצעי לעבודת הקרבנות המוכרחים.

⁷ בזבחים קב א' חכמים אומרים: לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד'.

⁸ הרשב"ם כתב שהמעלה הוא אהרן ובניו. כנראה מכח קושיא זו. אבל רש"י כתב כפשוטו שהמעלה הוא משה.

⁹ למעשה אין בשאלה זו כל קושי פשטי, שהרי ציווי מוספי ראש חודש נאמר רק בפרשת פינחס, ובפשטות לא קרבו עדיין. כוונת האב"ע להקשות על חז"ל שבזבחים קא ב אמרו ששעיר ר"ח נשרף ואותו דרש משה.

¹⁰ דברי חז"ל אלו בספרא ספרי בבלי ירושלמי וסדר עולם.

ויהי ביום השמיני קרא זה אחד מן הכתובים שצריך לדרוש נאמר כאן ויהי ביום השמיני ונאמר להלן ויהי ביום השלישי אין אנו יודעים אם שלישי לשבת אם שלישי למנין כשהוא אומר כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר הוי אומר שלישי למנין שהוא ששה בחודש, וכאן נאמר ויהי ביום השמיני אין אנו יודעים אם שמיני למנין אם שמיני לחודש כשהוא אומר כי שבעת ימים ימלא את ידכם הוי אומר שמיני למנין ולא שמיני לחודש

מבואר שימי המילואים קודמים לא' ניסן, וא' ניסן הוא היום השמיני.

בהמשך ביארו בתו"כ שחנוכת הנשיאים החלה אף היא בא' ניסן

אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון לעבודה, ראשון לירידת האש, ראשון לאכילת קדשים, ראשון לאיסור הבמות, ראשון לראשי חדשים, ראשון לשכון שכנה בישראל, ראשון לברך את ישראל

כפי שנתבאר לעיל פרק ד, דרך זו מחודשת וקשה, והרציונל שבדרשה אינו מוסבר מספיק. שהרי גם אם יום השמיני הוא שמיני למנין ולא שמיני לחדש, יתכן שהוא השמיני לניסן, שאף הוא שמיני למנין אם המנין מתחיל מהקמת המשכן. כל הדרשה ששללה את 'שמיני לחדש' רק מאפשרת לומר שהשמיני הוא א' ניסן שנקרא שמיני משום שהוא שמיני למנין, אבל אינה מחייבת לומר כך. שכן ח' ניסן יכול להיקרא שמיני מהיותו שמיני למנין ולא מהיותו שמיני לחדש. כלום לימדה הדרשה של 'יום השלישי' שלא יתכן שהשמיני למנין יהיה גם השמיני לחדש!?

על כרחינו, לא באה הדרשה אלא לשלול את ההבנה שמפורש בתורה שהשמיני הוא השמיני לחדש, על כך השיבו חז"ל שיתכן שהוא שמיני למנין, אבל לא פירשו מדוע אמרו את דרכם.

ואמנם יש בה רווח פרשני קל, כי לפשט שהיום השמיני זמנו בח' ניסן, נמצא שחנוכת הנשיאים גלשה לתוך חג הפסח שנחגג בשנה השנית כמבואר בפרשת בהעלתך. חגיגה כפולה כזו אינה מתאימה. וראה מו"ק ט א שלמדו על חנוכת המקדש הראשון ש'אין מערבים שמחה בשמחה'. אולם קשה להאמין שזהו מקור דבריהם. בפרט, שאם הכרח זה הוא שהניע את חז"ל היה עליהם להסיק ממנו שימי המילואים וחנוכת הנשיאים החלו שניהם בא' ניסן, ואירעו במקביל, ראה להלן הערה 26.

האב"ע שמות מ סבר שלר"ע - שהטמאים לנפש אדם הם מישראל ואלצפן הטמאים לנדב ואביהו - יום השמיני הוא ח' ניסן. כדבריו בדעת ר"ע כתבו רא"ם ומלבי"ם ויקרא ח, אולם בהעמק דבר כתב שלר"ע מישראל ואלצפן הושיבו ישיבה על קברם של נדב ואביהו.

יש להוסיף שלחכמים זכחים קב א שלא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד, יש לצדד ש'ועל עליה את העולה' האמור בא' ניסן אמור על משה, מפני שזהו היום הראשון לימי המילואים ולא היום השמיני. מכל מקום, הדרך הרווחת בדברי חז"ל היא שא' ניסן הוא היום השמיני.

יש להבין מדוע נטו חז"ל מפשט המקרא¹¹, ומהי משמעות דבריהם¹².

1. מקורה של דרך חז"ל בפסוקים - פרשת המשיחות

למרות שנאמר לעיל שפשט המקרא הוא שהיום השמיני היה בח' ניסן. מקריאה רחבה יותר אפשר לראות את הקשיים שבפשט זה, ואת המקורות להבנה אחרת.

בפרשת פקודי בציווי העשייה נאמרה תחילה הקמת המשכן, ואח"כ נאמר בפסוק ט וְלִקְחֶתְּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשְׁחָתָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בּוֹ וְקִדְשָׁתָה אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְהִיָּה קֹדֶשׁ, ונתפרטה המשיחה והקידוש למשכן לאהרן ולבניו. לעומת זאת קיום הציווי מפורט יותר עד שבכל כלי מלבד הקמתו נאמר גם השימוש הראשון בו, אולם המשיחה נשמטה מן הפרשה. לא זו בלבד, אלא שבסיום ההקמה נאמר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת-הַמִּלְאָכָה, האומנם?! וכי בכך כלתה המלאכה, הלא צריך להמשיך ולמשוח את המשכן וכליו ולקדש אותם¹³.

כנגד האפשרות¹⁴ שאכן משה המשיך במשיחת האהל וקידושו, והשלמת המלאכה מתייחסת לעיקר הקמת המשכן, עומד ההמשך החגיגי של הפרשה שנראה ממנו שאכן הסתיימה המלאכה: וַיְכַסּוּ הָעֲנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכָּבֹד יְקוֹק מְלֶאךְ אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא-יְכַל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל-אֹהֶל

¹¹ הרב אלחנן סמט (עיון לפרשת שמיני, הסדרה השלישית) הסיק מכח הקשיים בדרך חז"ל שחז"ל סטו במודע מפשט המקרא כדי להתפלמס עם שיטת מגילת המקדש (טורים יד-טז, במהזורת קימרון 2020 עמ' 153-155) שקבעה חג שבעה ימים כחג מילואים שנתי. הרב סמט מוצא תמיכה לכך בלשון הספרא 'זה אחד מן הכתובים שצריך לדרוש'. היות שאין בידינו מקורות מזמן בהמ"ק אין לדעת אם דרשות אלו הם מזמן הבית שבו יכל להיות פולמוס עם כתבי המגילה וחבריהם, שאחר החורבן אבד זכרם. מכל מקום, יש לציין שבמגילת המקדש אין חג ביום השמיני אלא בשבעת הימים, ומתוך שבעת הימים היום שהוא מקרא קודש ואסור במלאכה הינו רק היום הראשון ולא יום אחר. כך שההלכה שבמגילת המקדש מתאימה במידה רבה לדברי חז"ל שהיום המיוחד הוא ראש חודש ניסן שנטל עשר עטרות, ונעשה ליו"ט אצל כתבי המגילה. ולא להבנה שהיום השמיני הוא ח' ניסן, שהרי היום השמיני הוא היום החשוב יותר במילואי הכהנים, והיה ראוי לחגוג אותו. לכן, נראה שאין לראות בדברי חז"ל דברים שבאו להוציא משיטת מגילת המקדש, גם אם חז"ל הכירו אותה.

נראה שמקורה של מגילת המקדש הוא מדברי יחזקאל מה יח-כ שביום הראשון וביום השביעי לניסן מכפרים את המזבח, שם היום השמיני איננו חלק מכפרת המזבח.
¹² ככלל יש אצל חז"ל מגמה של איחוד ולא של חלוקה, הן בתחום העובדתי - איחוד של דמויות ומעשים, הן בתחום ההלכתי - איחוד של הלכות והשלכת הלכות האמורות בענין אחד לענין אחר. עם זאת, לא די בכך כדי לפרש את דברי חז"ל, שהרי איחודו של היום השמיני עם יום הקמת המשכן מאלץ להפריד מיום הקמת המשכן את היום הראשון של ימי המילואים.

¹³ אפשר שרק עשיית המשכן מוגדרת כ'מלאכה'. וכמו שלמדו חז"ל ממלאכת המשכן את המלאכות האסורות בשבת. אולם כיון שנאמר אחרי ההקמה גם 'ויתן עליו ערך לחם' משמע שגם זה בכלל המלאכה המוטלת על משה. (ראה להלן פרק י').

'מלאכה' במשמעות תפקיד נמצאת אצל יוסף 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו' וכן אצל יעקב 'ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה ולרגל הילדים'.

¹⁴ רמב"ן (שמות מ יז) פירש שהתורה פירשה את קיום המשיחה יחד עם הציווי הנוסף עליה בפרשת צו, זה מתייחס למשיחת הכהנים. על משיחת הכלים מניח רמב"ן (שם) שנעשתה בהכרח לפני השימוש בכלים ולכן היא בעיניו כעשויה. ככל הנראה, לדעתו, התורה מפרשת בצו ובנשא את משיחת הכלים מפני שאינה מפרטת את העבודה בהם, אולם פירוט העבודה מעלה בהכרח את המשיחה.

לפי"ז 'ולא יכול משה' איננו עוצר כלום, מפני שהסיפור שבפקודי ממשיך ע"י הסיפור שבצו, והמשיחה מובנת מאליה ע"י השימוש בכלים. אולם אין להתעלם מכך שקריאת הסיפור ברצף יוצרת רושם של פעולה חלקית.

מועד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וּכְבוֹד יְקֹוֹק מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן. משמען הפשוט של כתובים אלו הוא שמושה לא יכל לבא אל אהל מועד, אימתי? לפי מיקום הכתובים הרי שזמן זה הינו מיד אחרי נתינת המסך לחצר שמשלימה את כל הקמת המשכן.

אפשר היה לראות בכך 'תקלה'. שמשום ששכן הענן על אהל מועד לא התאפשר למושה למשוך את האהל בזמן הראוי. הבנה כזו תתמוך בדרך הפשט, שהתקלה גרמה לדחיית המשיחה לזמן מאוחר יותר, אולם מהסיכום קודם ויכל משה אֶת־הַמְּלָאכָה נראה שלא מדובר בהפתעה, אלא בסיום המלאכה עם ההקמה עוד לפני המשיחה.

עלינו להבין שני דברים:

א. מדוע לא נעשתה משיחת האהל והכלים כהמשך מיידה להקמתן?

ב. אימתי כן נעשתה משיחת האהל והכלים?

נפרוט את ציוויי המשיחה שנאמרו בתורה:

בפרשת תצוה נאמר -

(ו) וְשִׁמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֵאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֹר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:

(ז) וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָּ עַל־רֵאשׁוֹ וּמְשַׁחְתָּ אֹתוֹ:

(ח) וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כִּתְנֹת:

(ט) וְהִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִיט אֶהְרֵן וּבְנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מַגְבָּעֹת וְהִיָּתָה לָהֶם כְּהֵנָּה לְחֻקֵּי עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יַד־אֶהְרֵן וַיֵּד־בְּנָיו:

א"כ נצטוו משה למשוך רק את אהרן, ואילו את בניו נצטוו רק להלביש בבגדי כהונה. אעפ"כ בהמשך הפרשה 'מתחבא' ציווי למשוך את המזבח -

(לו) וּפָר חֲטָאת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפְרִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֵּרָה עָלָיו וּמְשַׁחְתָּ אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:

(לז) שִׁבְעַת יָמִים תִּכַּפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקֹדֶשֶׁת אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ:

בפרשת כי תשא, בציווי עשיית שמן המשחה נאמר -

(כו) וּמְשַׁחְתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֶרְוֹן הָעֵדוּת:

(כז) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת:

(כח) וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַפִּיֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:

(כט) וְקֹדֶשֶׁת אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

(ל) וְאֶת־אֶהְרֵן וְאֶת־בְּנָיו תִּמְשַׁח וְקֹדֶשֶׁת אֹתָם לְכַהֵן לִי:

מלבד משיחת אהרן שכבר נאמרה, אלא שלא נאמר במה תהיה. נצטוו כאן למשוך את המשכן וכליו, ואת בני אהרן.

ובפרשת פקודי נאמר -

- (ט) וְלִקְחֹתָ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּהּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהִגַּה קֹדֶשׁ:
 (י) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִגַּה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים:
 (יא) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:
 (יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:
 (יג) וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכַתַּן לִי:
 (יד) וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כְּתַנְתָּ:
 (טו) וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כְּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכַהֲנֵנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם

גם כאן נצטוו למשווח את המשכן כליו אהרן ובניו, ולשונות הציווי מתכתבים עם הנאמר בכי תשא.

עֵתָה נִרְאָה כִּי־צֵד יוֹשְׁמוּ צִוּוּיִים אֱלוּ בַפּוֹעֵל, בַּפְּרָשָׁת צו נֹאמֵר תַּחֲלִילָה -

- (י) וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:
 (יא) וַיֵּץ מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקֹדֶשׁ:
 (יב) וַיִּצַק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:
 (יג) וַיִּקְרַב מִשֶּׁה אֶת־בָּנָיו אֶהֱרֹן וַיִּלְבַּשֵׁם כְּתַנְתָּ וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבִנָּט וַיַּחְבֵּשׁ לָהֶם מַגְבָּעוֹת כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה:

כאן מזה משה בשלב ראשון על המשכן וכליו. על המזבח שבע פעמים, ועל אהרן. בני אהרן בשלב זה אינם מקבלים הזאה, אלא רק אחרי הקרבת הקרבנות והנפת חזה איל המילואים נאמר -

- (ל) וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיֵּץ עַל־אֶהֱרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:

נראה שביאור פרשת המשיחה הוא כך -

שתי פעמים נצטוו משה למשווח את המשכן והכהנים, ושתי מטרות למשיחות אלו: 1. לבחירתם. 2. כחלק מהשלמת עשייתם. המשיחה הראשונה קיימת באהרן ובמזבח, בשניהם תוצאת המשיחה היא להיות קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים¹⁵, דהיינו להיבחר להיות תחום של קדושה ולא רק לשמש לקודש.

¹⁵ במזבח ככתוב בכי תשא וצו, ובאהרן ככתוב בדה"א כג יג.

המשיחה השנייה משלימה את עשיית הכלי וייחודו לשמש במלאכת המקדש, ומשלימה את ייעוד הכהן לכך, גם בלי קדושתו העצמית. משיחה זו קיימת בכלים ובבני אהרן.

פרשת תצוה עוסקת במשיחה של בחירה, עיקרה בקידוש אהרן ובניו, ונספחת אליה קדושת המזבח ובחירתו. משיחה זו היא משיחה שנצרכת בלי קשר לקיומו של שמן המשחה, כדי ליצור את הבחירה. לעומתה, המשיחות האחרות הינם למעשה השלמת עשיית הכלי או הכהן לקדושה, ולכן היא צריכה את שמן המשחה דוקא, שכיון שהוא 'שמן משחת קדש' הייחודי למקדש, ממילא הנמשח בו משוייך ומיוחד לעבודת המקדש.

מכל מקום, ציווי המשיחה שנאמר בפרשת תצוה איננו שייך לזמן מסוים, אלא לזמן חינוך הכהנים, העומד בפני עצמו, בלי קשר להקמת המשכן¹⁶.

בפרשת פקודי, כאמור, המשיחה היא השלמת עשיית המשכן, והשלמת הבאת הכהנים לעבוד בו. משיחה זו אינה קשורה לבחירה העקרונית, אלא להשלמת העשייה והנכונות להתחיל את העבודה מכאן ואילך, במשכן ובכהנים. לפיכך, משיחת הבנים צמודה למשיחת אביהם.

בביצוע בפועל התחלקו משיחות אלו, ומשיחת אהרן נעשתה יחד עם משיחת כל הכלים, ואילו משיחת בניו נעשתה אחרי הקרבת הקרבנות, כאמור לעיל.

קל לראות שמבחינה עקרונית ציווי המשיחה אינם משלימים זה את זה. אלא יוצרים קושי. כיון שנצטוו אהרן ובניו בשבעת ימי מילואים לקדשם, הרי שאין קדושתם קיימת עדיין, ואי אפשר למשוך ולקדש את בני אהרן כל זמן שלא הושלמה בחירתם. זאת בניגוד לכלים שנבחרו מיד, בני אהרן עדיין אינם נבחרים עד שיסיימו את פעולתם.

יותר מכך, מן האמור במצות המילואים עולה שגם המזבח צריך להתקדש כאמור וְחִטָּאתָ עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶת עָלָיו וּמִשְׁחַתְּ אֹתוֹ לְקִדְשׁוֹ: שְׁבַעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קָדֵשׁ קְדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ, מִכַּאן ששבעת ימי המילואים נצרכים לא רק כדי לקדש את העובדים, אלא גם כדי לקדש את המזבח עצמו. אם כן, עדיין לא נשלמה קדושת המשכן עד לגמר ימי מילואיו. כיצד אפוא יתקדש המזבח להקמת המשכן אם קידושו אורך שבעה ימים? שמא תאמר, קידוש המזבח הינו שלב שני אחרי הקמת המשכן שאינו צריך לקרות בא' ניסן, הרי מצות הקידוש האמורה בפקודי כוללת גם את משיחת המזבח וכליו.

התוצאה המעשית מכך היא שכדי להצליח להקים את המשכן בא' ניסן, יש להתחיל את הקמתו קודם, כדי שהקמתו בא' ניסן תהווה השלמה לכל שנעשה בו קודם לכן. היבט זה נמצא גם במשיחת הבנים, שבחירתם היא עקב להיותם משמשים במקדש שנבחר ונמשה, לכן משיחתם

¹⁶ לו היה צריך לקדש את אהרן רק כשיהיה גדול ועדיין היה קטן, הרי שזמן זה היה נדחה לאחר הקמת המשכן ולא היה שייך אליו.

נעשית יחד עם הדם שעל המזבח. הם נמשחים כמקריבי הקרבנות שכבר התקבלו ומכאן שמשחתם צריכה את קרבנות המילואים שקדמו לה¹⁷.

אופן קיום זה של הציווי נתמך בכך שהציווי על שבעת ימי המילואים אינו נוקב בזמן מסוים, והוא למעשה חלק מעשיית הבגדים הנאמרת בפרשת תצוה, כך שאינו שייך להקמת המשכן אלא לעשיית הכלים והבגדים טרם ההקמה.

משום החלק של המשיחה של ימי המילואים לא היה צריך למשווח קודם אלא את אהרן ואת המזבח, אולם מצד הציווי בפרשת שמן המשחה למשווח את כל הכלים, ציווי שמוצמד למשיחת המזבח ומשיחת אהרן, הרי שהקדמת ההקמה לצורך המשיחה הקודמת כוללת אף היא את משיחת המשכן וכליו משום פרשת שמן המשחה.

הוזכרה לעיל השמטת המשיחה בפרשת פקודי כתומכת בכך שהמשיחה לא נעשתה באחד לחדש הראשון, אע"פ שנצטוו משה עליה מכלל הקמת המשכן.

כהמשך לכך יש לבחון - התורה מסכמת את ציווי הקמת המשכן בפסוק טז: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְקֻנָּק אֹתוֹ בְּעֹשֶׂה. מה פשר סיום זה הקודם לפירוט העשייה? קשה לראות בו כותרת להמשך, שכן אחריו נאמר 'ויהי ביום החדש' כממשיך לענין חדש. גם מהפסק פרשת המסורה שאחריו נראה שאיננו כותרת. נראה שהכוונה הפשטית של הפסוק היא שמה עשה את כל ההכנות לקיים ציווי זה. נקודה זו קיימת גם לדרך הפשט, שכן כדי להקים את המשכן בא' ניסן הוצרך משה למאמץ גדול והכנה רבה. אולם לדרך חז"ל מתעצמת מאד נקודה זו, שהרי כדי להקים את המשכן בא' ניסן, הוצרך משה לא רק להכין את הכלים כראוי אלא גם להתחיל את ימי המילואים בזמן מוקדם, ואף לקיים בפועל חלק מהמצווה כאן, דהיינו הקמת המשכן, משיחת המשכן וכליו שנעשתה בפועל עוד לפני א' ניסן, כל זאת כדי לאפשר את הקמת המשכן בצורתו בזמנו.

משכך, יש לפרש את 'ויכל משה את המלאכה' האמור אחרי נתינת המסך לפני המשיחה, כפשוטו. היות שהקמת המשכן נעשתה בפועל אחרי משיחת הכלים והכהנים, ממילא כאשר נתן משה את המסך כלתה המלאכה¹⁸.

¹⁷ מבחינה לשונית יתכן לפרש וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ, שאשר על המזבח הולך גם על שמן המשחה, טעמי המקרא אינם מעודדים אפשרות זו אך גם אינם שוללים אותה. בהניח שכך הוא, לא רק שהזאת השמן הצטרפה להזאת הדם אלא גם הזאת השמן עצמה נעשתה מן המזבח.

¹⁸ נקודה זו מתחדדת יותר לדברי רמב"ן ואב"ע שזמן חנוכת הנשיאים ביום השמיני, והרי שם נאמר 'ביום כלות משה' כציון ל'ויכל משה את המלאכה' שבפקודי, א"כ כילוי שבחנוכת הנשיאים ודאי מתרחש אחרי המשיחה ככתוב 'ויהי ביום כלות משה להקים.. וימשח אותו'.

לשונית 'ויכל' איננו כמו 'ותשלם'. משמעו כילוי המשימות העומדות לפני העושה. אפשר ששימוש זה מתאים במקום שיש לחשוב על עוד דברים שייכנסו, ואכן, ב'ויכל אלקים ביום השביעי' הכניסו חז"ל כמה דברים כחומקים בין השמשות לתוך המעשה. וכן ב'ויכל משה' שבסוף שירת האזינו, עם כילוי דברי השירה נוספו הדברים שאמר אח"כ 'שימו לבבכם'.

התגובה ל'ויכל' מתחלקת לשנים. 'ויכס' 'ולא יכול', שני הביטויים משתמשים לשונית ב'ויכל' של משה ומשלימים אותו¹⁹, כאומרים: אין משה יכול להשתמש עוד במשכן, הוא כילה והענן כיסה, הוא 'יכל' בתחילה, ועתה 'לא יכול'.

השלמה זו, אינה מתייחסת כלל לחלק הכהנים, ולמעשה מתעלמת מהצורך העתידי שיש בכהנים לעבוד²⁰. משה העמיד משכן שלם כמות שהוא, ועתה ה' שוכן בו. הכל מושלם ואין צורך בעוד דבר.

זו סיבה נוספת לכך שמשיחת הכהנים והכלים צריכה להיעשות קודם, שאם לא כן, אין להבין שבאמת הכל מושלם, שהרי המזבח עדיין אינו 'קודש קדשים'.

ז. הנלמד מפרשת המשיחות

מלבד ההצבעה על חספוס מסוים בדרך הפשט בנוגע למשיחות, וביאור דברי חז"ל על אופן המשיחות, יש בפרשת המשיחות נקודה עקרונית. היא למעשה מצליבה את החנוכות השונות לדבר אחד. אם בפשט החנוכות חלוקות לגמרי, באה פרשת המשיחה ומחברת ביניהם, היא עושה את המשיחה השייכת בציווי לפרשת פקודי, לכוז שלמעשה עיקרה [ועיקר קיומה - לדברי חז"ל] קיים בחנוכה האחרת של שבעת ימי המילואים.

היבט נוסף במשיחה שבו הקיום המרובד משליך על הציווי יש לראות במשיחת המזבח.

נתבאר לעיל שיש למשיחת המזבח תוכן ייחודי של בחירת המזבח להיות קדש קדשים. אולם אופן משיחת המזבח משתנה בין הפרשיות: בעוד בפרשות כי תשא ופקודי משיחת המזבח נאמרה יחד עם שאר הכלים, וייחודה רק בתוצאה והנה המזבח קדש קדשים. בפרשיות תצוה וצו מתייחדת משיחת המזבח גם במעשה, אולם ייחודה שונה בין פרשה לפרשה. בתצוה נאמר וְחִטָּאתָ עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכֹפֶרֶת עֲלָיו וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ: שְׁבַעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקֹדֶשֶׁת אֹתוֹ, הֲרִי שְׁדִין הַמְּשִׁיחָה הוּא שְׁבַעַת יָמִים. ואילו בצו נאמר וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה... וַיִּזְ מִמֶּנּוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים. נתחדש שהמשיחה עצמה נעשית שבע פעמים.

נראה שדין המשיחה עצמה להיעשות שבעת ימים, אולם כיון שבחירת הכהנים ומשיחתם נובעת מבחירת המזבח, הרי שמבחינה מעשית על הכהנים לקבל מן הדם של מזבח שכבר נבחר (וכ"ש אם גם משיחתם מהשמן שכבר התקבל, ראה הערה 17), ואם משיחת המזבח אורכת שבעה ימים היא אינה מתקיימת. על כן דרך הקיום של משיחה זו היא במשיחה שבע פעמים המתרכזות בזמן אחד, ושבעת ימי ההכנה נובעים ממנה.

¹⁹ 'ויכס' מתכתב גם עם ה'מסך' שנתן משה.

²⁰ במקבילה בבית ראשון נאמר (מלכים א ח יא) 'ולא יכלו הכהנים' ובכך מניעה זו מתייחסת ישירות לעבודת הכהנים.

ח. מהי ההקמה?

בפרק ד נתפרשו המקראות כפשוטם והקשיים שבדרך חז"ל. בין קשיים אלו בולט מאוד הקושי הרביעי- מהי הקמת המשכן שנצטוו עליה משה בא' ניסן, אם המשכן הוקם כבר בתחילת ימי המילואים? הפתרון שמשה הקים את המשכן ופירקו מייצר קשיים, ראה שם.

נראה להציע פשר לענין, דרך נושא צדדי- הקרבת התמיד.

פרשת התמיד עוקבת לפרשת המילואים. מצד הסמיכות אין הכרח לקשר ביניהם, אולם סיום פרשת התמיד עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל-מועד לפני ה' אשר אונעך לכם שמה לדבר אליך שם... וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם משמעו שיש בפרשת התמיד סיום להקמת המשכן. התיחסות זו אינה מפתיעה, שכן הקרבת התמיד היא העבודה העיקרית שבמשכן שאינה חלק מצורת הבית (כהנחת הלחם הדלקת המנורה והקטרת הקטורת) אלא היא קרבנם של ישראל המייצג את הקשר בינם לבין ה'.

אולם נראה שגם מבחינת סדר הזמנים, הקרבת התמיד היא תוצאה של ימי המילואים, ולא קרב התמיד בשבעת ימי המילואים²¹ אלא רק ביום השמיני להם. שהרי בפרשת שמיני נאמר ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר ואילו בשבעת ימי המילואים לא הוזכרה עולת התמיד כלל²². למעשה הזכרת עולת התמיד כאן מתפרשת היטב ע"פ הכתוב בפרשת תצוה, שהקרבת עולת התמיד מגיעה בעקבות קידוש הכהנים, ולכן ביום השמיני באים קרבנות אהרן 'מלבד עולת הבקר'.

אולם, מה טעם לא קרבה עד אז?

אפשר ללמוד דבר זה ממעשי משה בפירוש מצות ה'.

שהרי הציווי בפקודי למשה הוא להקים את המשכן ולתת בו את כליו. ומה שמשה עושה בפועל הוא שבכל כלי הוא עושה גם את עבודתו. הן בכלים שיש בהם עבודה ממשית כשולחן שעורך עליו את לחמו, ומנורה שמעלה את נרותיה, ומזבח הקטורת שמקטיר עליו, והן בכלים שאין בהם ממש עבודה אבל יש להם תפקיד, כגון ארון העדות שנאמר בו שמשה נותן בתוכו את לוחות העדות ונותן עליו את הכפורת, והכיור שמשה ממלא אותו במים.

מדוע התחיל משה את עבודת הכלים? מן הסיום 'כאשר צוה ה' את משה' הצמוד לעבודות אלו, אפשר ללמוד שאלו כלולים בציווי הקמת המשכן ואינם נובעים מהחיוב הכללי של העבודה

²¹ כמדבר רבה נשא אמרו שמשה הקים את המשכן שלוש פעמים בימי המילואים - לתמיד של שחר, למילואים ולתמיד של בין הערביים. ורש"י במדבר כח ו פירש את הפסוק 'עולת תמיד העשויה בהר סיני' על העולה שבימי המילואים.

²² הרמב"ן פירש שבא הפסוק לומר שאין יוצאים בעולת העם ידי עולת התמיד, ובשבעת ימי המילואים פשוט כן שזה קרבן חינוך של אהרן ובניו.

בהם, כך עולה גם ממילא, שהרי ציוויי הקרבנות נאמרו במקומם על אהרן ובניו ולא על משה. א"כ הקרבנות כאן - ע"י משה - היא חלק מהקמת המשכן שבה נצטוו משה דוקא²³.

פירוש זה למצות ה' יכול להיות 'תושבע"פ' שנאמרה בפירוש, או תושבע"פ בהבנת משה את המצוה. אך עשוי גם לנבוע מגופה.

לדברי חז"ל שמשה הסיק מציוויי המילואים שיש להקים את המשכן - כאמצעי - עוד לפני א' ניסן, הרי שציווי ההקמה בא' ניסן משמעו הקמה כדבר קבוע ופעיל. כלומר להעמיד את המשכן על מקומו ועבודתו²⁴.

אם כן, מסתבר שעד אז גם אם הוקם המשכן כדי שישבו פתח אהל מועד, מכל מקום ישיבה זו היתה בציפיה להמשך, ולא משום שאהל מועד עמד בצורה מוגמרת. אפילו על המזבח אשר פתח אהל מועד לא הוקרבו קרבנות התמיד של עשייתו, אלו קרבים רק כתוצאה מהשראת השכינה שבמשכן ולא מצד עבודת הכהנים, לכן בשבעת הימים לא קרב התמיד אלא קרבו רק קרבנות המילואים, עד א' ניסן.

אפשר להמשיך צעד נוסף, ולחשוב שגם הכלים לא ניתנו עדיין במשכן בשבעת הימים, שהרי עדיין אין שכינה שורה בו, וודאי ל'פתח אהל מועד' נחשב גם אהל הבנוי שאין בו עדיין כלים, כל שעתידים להינתן בו. והטעם שאין בו כלים מפני שעדיין לא 'הוקם' במשמעות של העמדה קבועה.

במשמעות זו עיקר הציווי תְּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד הוּא הַמִּשְׁכּוֹ וְשִׁמְתָהּ שָׁם אֶת אֲרֹן הָעֵדוּת...²⁵.

אם כן, כיון שההקמה השלימה אינה הציווי, על כרחך עיקר הציווי הוא העמדת המשכן כמשכן קבוע ופעיל, לכך לא די לשים את הכלים אלא צריך להשתמש בהם, להדליק את המנורה, לערוך את הלחם, להקטיר את הקטורת, ולהעלות את עולת התמיד.

פירוש זה מעדן את הפירוק של חז"ל, אך לוקח ממנו את העיקרון של הפירוק. הפירוק נובע מכך שהמשכן בשלב זה אינו מקום השראת השכינה אלא אמצעי לחינוך הכהנים, ראה הערה 6, וממילא גם אם לא נתפרק המשכן 'למטה מעשרה', עדיין קיומו היה כמפורק.

על השלמת פרשת התמיד ראה להלן פרק י.

²³ בענין זה הרחיב הר"א סמט (עיון לפרשת ויקהל פקודי, סדרה שניה אות ב), וביאר בכך את חריגה מההלכה שסידור לחם הפנים נעשה רק בשבת.

²⁴ בכך יש לבאר מדוע הקריב משה ביום השמיני את העולה ולא אהרן, למבואר, הקרבה שמשלימה את הקמת המשכן מוסלת על משה מכלל ציווי ההקמה.

אולם, מכלל זה יש ללמוד שככהן לא הקריב משה אלא בשבעת ימי המילואים, כלשון חכמים זכחים קב א ולא ביום השמיני, שהרי הקרבת התמיד ביום השמיני נבעה מציווי הקמת המשכן ולא מכהונת משה. ויש נפ"מ לדינא בכך. שעור עולת התמיד לא ניתן למשה, אלא לכהני המשמר.

²⁵ לפ"ז הדקדוק הלשוני שבהמשך הפרשה הוא 'בְּהִדָּשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּשִׁנָּה הַשְּׁנִיָּת בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַיּוֹם הַמִּשְׁכָּן' במשמעות של העמדה קבועה, אולם חלק מהמלאכה נעשתה בפועל קודם. ויקום משה' שאח"כ אינו מגיע בצמוד לתאריך זה, אלא מקדים לו כשעיקר העשייה היא בו ביום.

ט. עיקרון שיתוף החנוכות במשכן ובבית עולמים

ניתן לנסח את האמור עד כאן מניתוח פרטני של הפסוקים, גם בדרך עקרונית.

החנוכות למעשה אינן יכולות להיות נפרדות. שכן, השלמת המשכן בלי שאפשר לבא לפני ה' בקרבנות אינה השלמה של המשכן ואינה ראויה להשראת השכינה. והרי לפנינו שמצות א' ניסן גם להלביש את הכהנים ולמשוח אותם. לכן, לא יתכן שתשרה שכינה ע"י הענן שלא בזיקה למשיחת הכהנים והקרבת הקרבנות בהם הם עומדים לפני ה', לפיכך משיחת הכהנים וקרבנותיהם קדמה ליום א' ניסן, והקדמתה אפשרה בא' ניסן שישכון הענן על האהל.

מכל מקום, גם לדרך חז"ל שאירעו החנוכות באותו יום יש לסדר את הסדר הפנימי שביום השמיני עצמו. ובפשטות, בזה נשארו בסדר הפסוקים. שתחילה הקים משה את המשכן והקריב את קרבנות היום.

אח"כ שכן האהל על המשכן ולא יכול משה לבא עוד אל המשכן.

אז אמר לאהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך. וכשקרב אהרן והקריב את הקרבנות באו אהרן ומשה אל אהל מועד יחד, ויצאו ובירכו את העם, וירדה האש.

לפ"ז הנאמר 'ולא יכול משה לבא אל אהל מועד' נכון לאותה שעה קודם שהקריב אהרן את הקרבנות בחוץ.

וזהו ממש סדר הדברים בחנוכת בית עולמים. שבמלכים א ח נאמר שלא יכלו הכהנים להיכנס מפני הענן, ובדברי הימים נאמר גם שירדה האש על המזבח.

וסדר הדברים בדה"י ב ה שתחילה הכניסו הכהנים את הארון למקומו ושוררו לפניו הלויים המשוררים, ואח"כ והבית מלא ענן בית ה': ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד יקנוק את בית האלהים: ואח"כ אמר שלמה את תפילתו הגדולה ואח"כ ירדה האש ככתוב (דה"י ב ז א-ג) וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העלה והזבחים וכבוד ה' מלא את הבית: ולא יכלו הכהנים לבוא אל בית ה' כי מלא כבוד ה' את בית ה': וכל בני ישראל ראים בךדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו: נאמר כאן פן נוסף בירידת האש, שיש בה שלב שוויוני של ישראל עם הכהנים, שניהם אינם יכולים אלא להגיב לגילוי האלקי הגדול, והיכולת הרגילה של הכהנים להתקרב לפני ה' לתוך הבית אינה קיימת מפני שלא יכלו הכהנים לבא.

הרי שגם בחנוכה זו קרו שני האירועים בזמן אחד, למרות הניגוד הענייני ביניהם, שהענן מונע את הכניסה ואילו האש מקבלת את עבודת הקרבנות שהקריבו הכהנים.

י. איחוד החנוכות בפרשת התמיד

איחוד החנוכות כענין אחד נאמר בסיום פרשת התמיד, העוקבת את ימי המילואים, כלעיל.

(מב) עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני יקנוק אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם:

(מג) ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי:

(מד) וקדשתי את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהרן ואת-בניו אקדש לכהן לי:

(מה) ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים:

אשר אנעד לכם שמה לדבר אליך שם ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו	ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי
וקדשתי את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהרן ואת-בניו אקדש לכהן לי וגדלי בניו וגדלי בניו ואת-אהרן את- גדליו ואת-בניו ואת-בגדי בניו אתו	בקרבני אקדש ועל-פני כל-העם אכבד מלפני יקוק
וכי ענן יקוק על-המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל-בית-ישראל בכל-מסעיהם	ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים

כל הדברים האלו נשלמים ע"י הקרבת התמיד. ככתוב בפרשת פקודי שאחר הקרבת התמיד שכן הענן. וככתוב בפרשת שמיני שירדה האש. וככתוב בפרשת נשא שנתייחד הדיבור עם משה. וככתוב בפרשת צו שקדש אהל מועד והמזבח עם הכהנים.

יא. זמן חנוכת המזבח וקרבות הנשיאים

לעיל הובאו דברי רמב"ן ואב"ע שזמן חנוכת הנשיאים צמוד ליום השמיני. כך הם גם דברי חז"ל, אלא שנחלקו אימתי הוא יום השמיני אם בא' ניסן או בח' בו. הבנה זו נסמכת על הכתוב בנשיאים ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו.. ויקריבו הנשיאים, שמשמעה שקרבות הנשיאים צמודות להקמת המשכן ולמשיחתו²⁶.

²⁶ על דרך הפשט היה מקום לומר שחנוכת הנשיאים צמודה לא' ניסן ולא לח' ניסן, שנאמר 'וימשח אותו ויקדש אותו' שזה ציווי האמור בא' ניסן בפרשת פקודי. ובהנחה שפרשת צו מדברת אף היא על א' ניסן הרי שאירעה משיחת המשכן וכליו ביום הראשון לימי המילואים. [למעשה, גם לדרך חז"ל המשיחה שנעשתה בשבעת ימי המילואים שייכת בעיקרה גם לא' ניסן, אלא שנעשתה קודם, כפי שנתבאר לעיל].
אם נניח כך, הרי שגם אם היום השמיני הוא ח' ניסן, חנוכת הנשיאים הסתיימה ביי"ב ניסן ולא נכנסה לתוך חג הפסח. רוח נוסף בהנחה זו ראה לעיל הערה 18.

מבחינת סדר הספר קביעת זמן החנוכה בא' ניסן או בח' בו קשה, שהרי ספר במדבר מתחיל באחד לחדש השני בשנה השנית, וחריגה מהסדר צריכה הסבר.²⁷

האברבנאל, הסיק מקושי זה שחנוכת הנשיאים מאוחרת לא' אייר -

רחוק הוא אצלי שתהיה חנוכת המזבח הנזכרת כאן ביום ר"ח ניסן כשהוקם המשכן כשהתחילו שבעת ימי המלוואים וגם לא ביום השמיני למלוואים כדברי הרמב"ן מהטענות אשר נזכרו בשאלה הראשונה בפרשה הזאת. אבל אחשוב שכאשר הוקם המשכן שהיה בחדש הראשון מיד התחילו ימי המלוואים לאהרן ולבניו ובשבעת ימים מלאו את ידם והקריבו את קרבנם וקרבת העם ביום השמיני וכל שאר ימי החדש ההוא הראשון נתעסק משה במשיחת המשכן והכלים והמזבח וכליו ושאר הדברים הצריכים למקדש. ובראשון לחדש השני צוה השם למשה על מנין העם ונקבו בשמות הנשיאים שהיו בכל שבט ושבט בשעת המנין ואחרי שנמנה העם לשבטיו וכן הלויים ונתמנו הנשיאים ראו הנשיאים ההם שהיה דבר הגון שהם יתחילו להקריב קרבנות קודם כל שאר יחידי ישראל ומזה הצד קרא את קרבנם חנוכת המזבח לא מפני שהיה קרבנם הראשון שנקרב שמה לא מן הכהנים ולא מעדת בני ישראל אלא בבחינת יחידי הצבור שהיו עתידין להקריב קרבנותיהם וזבחייהם על מזבח השם שאלה להיותם נשיאים יקריבו ראשונה קודם שיקריב כל יחיד מישראל את קרבנותיו והם יהיו מחנכים את המזבח בקרבנות היחידים.

כדי לפרש כך, צריך להניח ש'ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל-כליו ואת המזבח ואת כל-כליו וימשחם ויקדש אתם' משמעו בתקופת הסיום ולא ביום הסיום ממש²⁸. אולם כאן קשה לומר כן, מפני שמשיחת המשכן וכליו ודאי משולבת עם ימי המילואים כמבואר בפרשת צו, שמשחת הבנים נעשית יחד עם נתינת הדם על המזבח. א"כ זו אירעה מיד, וכאן התורה מציינת 'ביום כלות משה להקים את המשכן וימשחו ויקדש אותו'

²⁷ כידוע חז"ל בספרי בהעלתך ובפסחים ו ב הוציאו מפרשת פסח שני ש'אין מוקדם ומאוחר בתורה', כיון שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו שהוא יד ניסן. נחלקו רש"י ורמב"ן אם אפשר לחרוג מסדר הפרשיות בלי סיבה מיוחדת, לכן טרח רמב"ן במדבר ט א לפרש שהחריגה מהסדר נובעת מהרצון להשלים את כל עניני המשכן וחנייתו כסדרן, לפני שהתורה תעבור לאירועים שאירעו במדבר. אולם שינוי הסדר ביחס לחנוכת המשכן אינו מוסבר בכך, שהרי חנוכת המשכן היא חלק מהשלמת ענין הקמת המשכן והחנייה סביבו.

ההסבר הפשוט לחריגה בסדר הוא שחנוכת הנשיאים היא חנוכת בני ישראל כחונים סביב למשכן, זו מתבטאת ביותר אחרי קביעת המחנות סביב למשכן, ולכן הוזכרה כנובעת ממנה. אולם 'אליה וקוץ בה' שהרי במציאות חנוכת הנשיאים קדמה לחניית המחנות, ומשכך לא נבעה ממנה אלא הטרימה אותה.

למעשה, שינוי הסדר ביחס לקרבן פסח איננו שינוי גמור, שעיקר הפרשה באה ללמד על פסח שני בטו אייר, והקרבת הפסח בטו ניסן טפלה לה מבחינת הפרשה, כך שאף שאפשר ללמוד מכאן שיתכן לחרוג מסדר הזמנים מ"מ אין שינוי זה הופך את הסדר על פניו, משא"כ חנוכת המשכן.

²⁸ כע"ז, בפרשת כי תבא נצטוו ישראל וה' ביום אשר תעברו את הירדן אל-הארץ אשר יקוק אליה נתן לך והקמת לך אבנים גדלות ושדת אתם בשיד, אולם את הציווי קיים יהושע רק אחרי מלחמת העי כמבואר ביהושע ח ל-לד אָז יבנה והושע מזבח... חז"ל בסוטה לה: אמרו מר' שמעון שנעשה להם נס שהלכו עד הר גריזים ועיבל ועשו כן, ובירושלמי סוטה ז ג מ"ד שעשו תחליף להר גריזים והר עיבל. פשטות הכתובים כאמור היא שביום אינו מתייחס ליום אלא לזמן. כמו 'כי ישאלך בנך מחר לאמר' שמשמעו בתקופה הבאה שאיננה התקופה הנוכחית.

הרי שמתייחסת למשיחה ולקידוש, וא"כ קשה להרחיק אותם בחודש. התייחסות זו ממשיכה בסיום הפרשה זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֲתוּ... זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ אֲתוּ, משמע שהחנוכה נעשית מיד אחרי המשיחה.

נראה שאת ההסבר לסדר של הפרשה יש למצוא לא במה שקדם לה, אלא בעיקר במה שמגיע אחריה.

נתבאר בתחילה שלכל אחת מהחנוכות יש תוצאה. להקמה - ענן. לעבודה - אש. ולנשיאים - דיבור בבא משה אל האהל. אחרי שהובן ש"ולא יכול משה לבא אל האהל" הוא התוצאה של החנוכה הראשונה, מגיע ובבא משה אל אהל מועד כתוצאה של החנוכה השלישית. מה מאפשר למשה להיכנס לאהל? העובדה שישראל חונים סביב למשכן ונשיאיהם מקריבים את קרבנותיהם. המשכן הוא אמנם בית ה', אולם גם אחרי שנמסר לגבוה אין ישראל עוזבים אותו, אלא נותנים עגלותיהם להובילו, קרבנותיהם לחנכו, ובתיהם לחנות סביבו²⁹.

²⁹ יש לסמוך לנקודה זו פירוש מחודש על חטא נדב ואביוהו. אחרי יציאת האש אומר משה לאהרן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר־דָּבַר יְקֻקֹּוּ לְאֹמֶר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכְבֵּד וַיֵּדַם אֶהֱרֹן. דברים אלו צריכים פירוש, מהו 'הוא אשר דבר ה' וכיצד יתכן שזו התוכנית של ה' מתחילה. גם המקור שציינו חז"ל 'והיכן דיבר? ונקדש בכבודי' נראה קשה. משה פונה לאהרן כדי להשיב על תמיהה מתבקשת. כמה תמיהות עשויות להתבקש, וכדי לדעת מה השאלה, יש לראות את מה התשובה מיישבת.

אם התקשה אהרן בחטא נדב ואביוהו שהוא חטא קל, אין תשובה לדבריו. בפרט שבפשוט חטאם ברור, אם 'בהקריבם אש זרה' ואם 'בקרבנתם לפני ה''. אהרן עשוי להתקשות כיצד נענשו בתוך היכל ה' ועל כך יכולה לבוא התשובה 'בקרובי אקדש' שהקירבה מצד עצמה מסוכנת. אולם נראה בפשטות שהשאלה המתבקשת ביותר היא איזה חטא יש במעשה נדב ואביוהו, הלא בסך הכל התקרב לפני ה', והקריבו קרבן נדבה, ומה פסול בכך. 'אש זרה אשר לא צוה ה'' אינה הסבר מספיק לעונש, שהרי הנשיאים אף הם הקריבו קרבן נדבה ואף קטורת ובכל זאת לא נענשו.

על כך באה התשובה - בקרובי אקדש, ה' מתקדש בכך שמתקרבים אליו. ועל פני כל העם אכבד - אולם רק כשהתקרבות זו היא מכח כל העם ובשמו. אולם כשאינה כך, שם ה' מתחלל כשמתקרבים אליו. [פירוש זה מתאים לדברי הגמ' סנהדרין נב א שהיתה גאווה בלב נדב ואביוהו]. מכאן, שהיכולת לבא לפני ה' ולשמוע את הקול מדבר מגיעה מהעמידה כנשיאי העם בשם העם החונים מסביב למשכן.

> כעת ראיתי שפירוש דומה כתב הרב פרופ' יונתן גרוסמן, הוא מפרש 'בקרובי אקדש' כשם, אע"פ שבקרובים אלי - הכהנים אני מתקדש, בכל זאת, כאן בחנוכת המשכן על פני כל העם אכבד ולא על פני הכהנים. אולם נראה יותר לפרש ש'קרובי' אינו שם. שכן בלשון התורה 'קרוב' מופיע תמיד בנסמך, ובמקרים שמופיע בהקשר של קרבת משפחה אינו מופיע כשם, אלא 'גואלו הקרוב אליו' 'כי אם לשארו הקרוב אליו' באותה משמעות של 'שכנו הקרוב אליו' (כך גם ברות ב קרוב לנו האיש מגואלנו הוא). לכן קרוב מתאר את מי שהתקרב ולא את מי שיש בו את סגולת הקירבה. משמעות קרוב כשם נמצאת בספר איוב יט "חדלו קרובי ומיועדי שכחוני".<